

Substituce horního soudu Jílové 1791–1845 (1852)

Stanislava Jílková

V Národním archivu je uložen fond s názvem Substituce horního soudu Jílové, který obsahuje písemnosti z let 1791–1845 (1852). Jeho původcem je stejnojmenná instituce, která vznikla v roce 1783 jako pomocný orgán Obvodního horního soudu v Příbrami.

Zřízení císařsko-královských obvodních (distriktních) horních soudů na území království Českého a zeměpanských (královských) substitucí¹ jako jejich pomocných orgánů souviselo s reformou soudní správy,

¹ Kromě zeměpanských (královských) substitucí začaly v českých zemích jako důsledek specifického charakteru českého horního práva působit od 80. let 18. století na soukromých panstvích a statcích, kde i nadále vykonávala horně-soudní pravomoc s odvoláním na narovnání císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II. s českými stavy z 1. dubna 1534 a z 18. září 1575 pozemková vrchnost, substituce vrchnostenské (srov. „Bergwerksvertrag zwischen dem K. Ferdinand I. und den böhmischen Ständen“; viz Schmidt, Franz Anton: *Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der österreichischen Monarchie*. (dále Schmidt, F.A.: c.d.) I, Wien 1832, s. 168–183; „Bergwercks-Vergleichung im Königreich Böhme. Welche von Weyland Kaysern Maximiliano II. mit denen Ständen der Cron Böhme aufgerichtet und publiciret worden“; viz Schmidt, F.A.: c. d., III, Wien 1832, s. 293–317; o obou narovnáních podrobněji též Jangl, Ladislav: *Narovnání o hory a kovy z let 1534 a 1575*. In: *Studie z dějin hornictví*, 8, 1978, s. 99–114). Čeští stavové tak postupem času získali právo udělovat propůjčky dolových polí těžařům a právo dosazovat některé horní úředníky. Ne zcela úspěšný pokus o sjednocení horněsoudní správy a okleštění stavovských pravomocí učinil Josef II. patentem z 11. února 1784 (s platností od 1. července téhož roku), podle nějž všechny spory, podléhající horněsoudní jurisdikci, je možné řešit jen před obvodními horními soudy a jejich třinácti zeměpanskými substitucemi; viz Schmidt, F. A.: c. d., IX, Wien 1833, s. 65–74. Dekretem dvorské komory z 12. července téhož roku byly soukromé horněsoudní úřady ve výkonu horní jurisdikce podřízeny přímo doзору obvodních horních soudů, čímž se staly pouhými substitucemi s omezenými pravomocemi; ►

k níž došlo ve všech dědičných zemích habsburské monarchie za vlády císaře Josefa II. (1780–1790).²

Patent Josefa II. z 1. listopadu 1781³ se stal podkladem pro vymezení kompetencí a průběhu řízení před horními soudy, jakousi „horní jurisdikční

► viz *Handbuch aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die k.k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer systematischen Verbindung* 7, Wien 1786, s. 548–549. Definitivně byla otázka vymezení horněsoudní pravomoci na soukromých dominiích vyřešena až patentem Josefa II. z 18. října 1785, který s odvoláním na narovnání z let 1534 a 1575 přiznal horněsoudní pravomoc v podobě práva provozovat substituci, podřízenou c.k. hornímu soudu, jen těm majitelům dominií, kterým obě zmíněná narovnání zajišťovala právo horní propůjčky a právo výkonu takové pravomoci. Ostatní pozemkoví vlastníci, kteří dané podmínky nesplňovali, nesměli vykonávat žádnou vlastní horněsoudní pravomoc a byli podřízeni příslušnému hornímu soudu. Kompetence vrchnostenských substitucí byla i nadále omezena pouze na vyřizování agendy, spojené s udělováním propůjček dolových polí a vybíráním důlních poplatků; viz Schmidt, F. A.: c. d., IX, Wien 1833, s. 197–199. Jáchymovskému hornímu soudu podléhaly vrchnostenské substituce Ahníkov, Bílina, Březnice, Cítoliby, Děčín, Hlíňany, Horní Litvínov, Hořany, Chlumeck, Kamenná Voda, Klášterec nad Ohří, Kostomlaty pod Milešovkou, Křemýž, Krupka, Kynžvart, Mašťov, Nejdek a Ploskovic; hornímu soudu ve Stříbře substituce Bor-Bezruč, Horšovský Týn, Hradiště, Kouty, Liblín, Manětín-Rabštejn nad Střelou, Merklín, Nekmír, Planá-Kočov, Plasy, Radnice-Břasy, Spálené Poříčí a Vlkyš; hornímu soudu Příbram substituce Beroun, Buštěhrad, Chrastany, Jince, Křivoklát-Krušovice-Skřivany, Milevsko, Mšec, Olešná-Povlčín, Rakovník, Slabce, Smečno, Statenice-Zlonice, Tachlovice, Vrané; hornímu soudu v Kutné Hoře substituce Bechyně-Kardašova Řečice, Bystré, Grabštejn-Frýdlant, Hluboká nad Vltavou, Chlumeck, Chýnov, Jilemnick, Jindřichův Hradec, Krumlov, Mladá Vožice, Náchod, Polná-Žďár-Nové Veselí-Vojnův Městec, Ratibořice, Rudolfov, Solnice, Stráž nad Nežárkou, Třeboň a Vlašim. Na Moravě a ve Slezsku existovaly substituce Boskovice, Brno, Frýdek, Frývaldov, Hodonín, Karviná-Petřvald, Krnov, Moravská Ostrava, Moravská Třebová-Šternberk, Olomouc, Ondřejovice, Polská Ostrava, Pozoří, Úsov, Vítkovice a Zábřeh; viz Státní ústřední archiv v Praze. Průvodce po archivních fondech a sbírkách, I/2, Praha 2000, s. 207–208.

² O soudnictví v letech 1780–1850 podrobněji viz Šolle, Václav: *Civilní soudnictví předbřeznové v českých zemích. Sborník archivních prací (dále SAP) X/I*, 1960, s. 111–145; Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka – Dobeš, Jan: *Dějiny správy v českých zemích (Od počátků státu po současnost)* (dále Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J.: c. d.), Praha 2005, s. 163n.

³ Viz Schmidt, F. A.: c. d., VIII, Wien 1833, s. 378–388; Šolle, V.: c. d., s. 132.

normou“. Kromě potvrzení existence horních soudů obsahoval patent v první části vymezení okruhu sporů z oblasti důlní činnosti, které byly před soudy projednávány,⁴ povolení výkonu pravomoci v horních majetkoprávních záležitostech (včetně exekucí, inventarizací, oceňování, prodeje a zápisu majetku do příslušných knih), povolení projednávání disciplinárních záležitostí horních úředníků a dělníků a v neposlední řadě i přiznání výkonu jurisdikce nad lesy, rezervovanými jako zdroj dřeva pro potřeby dolů (včetně jejich vizitací a stanovování cen dřeva a uhlí).⁵

Ve druhé části tohoto patentu (§12–31) vysvětlil panovník podrobněji některé paragrafy Všeobecného soudního řádu z 1. května 1781 a jejich aplikaci na záležitosti, vyřizované horními soudy, protože se tyto soudy plněním obsahu patentu zároveň zavazovaly i k dodržování zmíněného soudního řádu.

Od obvodních horních soudů bylo povoleno odvolání výhradně k Všeobecnému apelačnímu soudu pro Čechy se sídlem v Praze a revizi rozsudku apelačního soudu vyřizovalo Nejvyšší soudní místo ve Vídni.⁶ Vydáním tohoto patentu byly zrušeny všechny stávající zákony v horních záležitostech.

⁴ *Tyto spory se týkaly dolových propůjček, vyměřování dolových polí a nálezných jam, změn vlastnictví v případě těžebních podílů, vlastní těžby rud a minerálů, ražby a provozu štol a šachet, vodních čerpadel, zásob materiálu pro provoz dolů, poplatků z dolů, majetku bratrských pokladen, zadluženosti důlních skladů, důlních odvalů, povrchových staveb typu přístřešků včetně havíren, hamrů, horních kováren, promýváren rud, rýžovišť, tavíren, puchýren, solivaren, žihacích a sirných hutí, mlatoven, barvíren, vodovodů, povrchových komunikací a všech ostatních záležitostí, vztahujících se bezprostředně k důlní činnosti.*

⁵ *Spory o rezervované montanní lesy byly po zrušení rezervace některých porostů vyňaty z kompetence obvodních horních soudů dekretem dvorské komory z 21. srpna 1783; viz Šolle, V.: c. d., s. 133.*

⁶ *Kvůli zavedení povinnosti odvolávat se od obvodních horních soudů jen k Všeobecnému apelačnímu soudu bylo v roce 1783 zrušeno právo českých a německých horních měst na území království Českého odvolávat se k Vrchnímu hornímu úřadu v Jáchymově; srov. dekret dvorské komory č. 3893 z 28. července 1783 pro Úřad nejvyššího mincmistra a hormistra pro Čechy; viz Schmidt, F. A.: c. d., VIII, Wien 1833, s. 500–501. K rozhodnutí o odvolání k apelačnímu soudu a revizi u Nejvyššího soudního místa ve Vídni musel být vždy přizván tzv. „rada-prostředník“ v montanních záležitostech. V lokalitách, kde tato funkce nebyla ustanovena, se tohoto úkolu zhostil zástupce obvodního horního soudu v dané lokalitě; srov. dekret dvorské komory č. 1274 z 12. března 1783; tamtéž, s. 473.*

O vzniku tří obvodních horních soudů na území království Českého⁷ se sídly v Jáchymově, Příbrami a Kutné Hoře a jejich substitucí se sice zmiňoval již dekret dvorské komory č. 3078 z 26. června 1783,⁸ k jejich skutečnému zřízení však došlo až patentem Josefa II. z 10. července 1783.⁹ Územně jáchymovskému soudu podléhaly kraje Žatecký, Loketský, Litoměřický, Plzeňský a území Chebska a byly mu podřízeny substituce v lokalitách:

- a) Oloví;
- b) Horní Blatná;
- c) Boží Dar;
- d) Abertamy a Pernink;
- e) Přísečnice, Vejprty, Slunečná, Hora sv. Šebestiána, Měděnec a Horní Hrad;
- f) Hora sv. Kateřiny a Hrob;
- g) Chomutov;

⁷ Co se týče Moravy a Slezska, horněsoudní záležitosti projednávala Substituce horního soudu v Kutné Hoře se sídlem v Jihlavě. Dekretem Nejvyššího soudního místa ze 16. srpna 1811 byla ustanovena samostatná Substituce horního soudu v Brně, která však zůstala podřízena kutnohorskému hornímu soudu; viz Schmidt, F. A.: c. d., XI, Wien 1833, s. 431. V listopadu roku 1822 byla spojena s úřadem zemského mincovního zkoušeče v Brně (srov. dekret dvorské komory č. 13885 z 19. listopadu 1822; viz Schmidt, F. A.: c. d., XIII, Wien 1834, s. 110–111). Personální obsazení tohoto spojeného úřadu se od konce roku 1824 ustálilo na složení zemský mincovní zkoušeč, substitut horního soudu a kontrolor zemského mincovního úřadu (srov. dekret dvorské komory č. 12381 z 20. listopadu 1824; tamtéž, s. 151–152).

⁸ Viz Schmidt, F. A.: c. d., VIII, Wien 1833, s. 485–488. K tomuto dekretu je na s. 488–498 připojen ještě patent Josefa II. z 1. listopadu 1781, týkající se vyměňování soudních tax za jednotlivé soudní úkony. Úřadu nejvyššího mincmistra a hormistra má být zasláno 50 exemplářů Všeobecného soudního řádu, 50 exemplářů Všeobecného taxovního řádu, 50 exemplářů patentu o vymezení jurisdikce horních soudů z 1. listopadu 1781 a 300 exemplářů manipulační instrukce pro horní soudy.

⁹ Tamtéž, s. 503–506. Patent byl vydán ve 250 exemplářích a jeho text byl Úřadu nejvyššího mincmistra a hormistra království Českého zprostředkován dekretem dvorské komory č. 4277 z 20. srpna téhož roku. Horněsoudní pravomoc horních soudů a jejich substitucí byla znovu potvrzena patentem Josefa II. z 11. února 1784; viz Schmidt, F. A.: c. d., IX, Wien 1833, s. 65–74; Státní ústřední archiv ... I/2, s. 206–207.

h) Horní Slavkov, Krásno a Čistá;

i) Stříbro.

Obvod příbramského soudu zahrnoval kraje Berounský, Prácheňský, Rakovnický a Kouřimský a podléhala mu substitute se sídlem v Jílovém a Kníně. Kutnohorskému soudu byly podřízeny kraje Čáslavský, Bechyňský, Chrudimský, Královéhradecký a Boleslavský a rovněž doly na území Moravy a Slezska. Jeho substitute sídlily v Rudolfově, Německém (Havlíčkově) Brodě a Jihlavě.

V roce 1789 se počet zeměpanských substitucí rozšířil o Substituci města Cheb, která vznikla z horního soudu tamtéž s odvoláním na horní privilegia, udělená městu císařem Zikmundem Lucemburským v roce 1429 a králem Vladislavem Jagellonským v roce 1491¹⁰ a v roce 1804 přibyl ke zmíněným třem obvodním horním soudům ještě horní soud se sídlem ve Stříbře, který byl zřízen namísto substitute tamtéž.¹¹ Jeho kompetence se vztahovala na území Plzeňského a Klatovského kraje.

Vlastní soudní pravomoc Substitute horního soudu Jílové se tedy v oblasti sporné soudní agendy soustředila podle patentu z 10. července 1783 pouze na přijímání ústních stížností v případech, že existovalo nebezpečí z prodlení a na přípravu vlastního soudního procesu, pokud na ni byla tato pravomoc delegována obvodním horním soudem v Příbrami. V oblasti nesporné soudní agendy tvořilo hlavní náplň její práce vyřizování žádostí o kutací licence, propůjčky důlních polí a vedení horních knih.

Spisová služba Substitute horního soudu Jílové se řídila Manipulační instrukcí pro horní soudy v českých a německých dědičných zemích, která byla vydána ve Vídni roku 1783.¹² Kromě pravidel pro vedení horních knih

¹⁰ *Horněsoudní substitute města Cheb byla zřízena dekretem dvorské komory č. 3766 ze 30. května 1789; viz Schmidt, F. A.: c. d., IX, Wien 1833, s. 509–510. Zrušena byla guberniálním dekretem č. 16278 z 26. října 1809; viz Schmidt, F. A.: c. d., XI, Wien 1833, s. 363–366.*

¹¹ *Obvodní horní soud ve Stříbře vznikl dekretem dvorské komory č. 8252 z 25. července 1804; viz Schmidt, F. A.: c. d., X, Wien 1833, s. 300–301; Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 207.*

¹² *Instruction über die Manipulations-Art der k.k. Berggerichte in sämtlichen k.k. deutsch- und böhmischen Erblanden. Wien 1783; viz Schmidt, F. A.: c. d., IX, s. 1–59. Instrukce byla znovuzveřejněna v roce 1798; viz Schmidt, Johann Ferdinand: *Ergänzung und Fortsetzung des Versuches einer systematisch geordneten Darstellung des Bergrechtes im Königreiche Böhmen. Prag 1844, s. 197.**

a vyřizování a uchovávání korespondence stanovovala i zasedací praxi a průběh jednání horních soudů a jejich substitucí.

Řádná zasedání horního soudu nebo jeho substitute se konala v jeho sídle za předsednictví horního soudce a v případě jeho nepřítomnosti prvního přísedícího. Povinnost účastnit se těchto zasedání měli všichni přísedící a aktuáři horního soudu. Omluveni ze zasedání byli pouze ti úředníci, kteří se se souhlasem soudce museli zabývat naléhavější činností. Zasedání se konala nejméně jednou týdně, a to vždy ve středu. Pokud bylo zapotřebí vyřídit nějaké neodkladné horní záležitosti, mohl soudce svolat zasedání i na jiný den v týdnu. V případě, že na tento den připadl církevní svátek, přesunulo se zasedání buď na předcházející nebo na následující den. V den zasedání se museli všichni přísedící i asesoři dostavit nejpozději do 8 hodin, kdy bylo zasedání zahájeno; trvalo většinou do 12, maximálně do 13 hodin. Pokud ani do této doby nedospěl soud k rozhodnutí ve sporné záležitosti, mohlo jednání pokračovat ještě téhož dne odpoledne, popř. i následující den. Ústní stížnosti přijímali dva přísedící nebo substituti horního soudu nebo aktuár. Na zvláštních zasedáních mohl v případě nutnosti horní soudce projednávat i záležitosti ohledně jmenování správce statků, práv věřících, obnovení neplatných listin nebo restitucí. Usnesení ve věci přijetí přísahy, nabytí nemovitosti, nahlížení do listin spornými stranami a vyslechnutí svědků vydávali dva přísedící a aktuár. Soudní spor ohledně prodeje horních podílů nebo horního majetku museli projednávat nejméně dva přísedící nebo substituti. K zapisování záznamů při jednání jmenoval horní soudce jednoho přísedícího nebo substituta. V případě, že šlo o výslech svědků nebo přísahu, které se nekonaly v místě soudu, ale v bydlíšti znesvářených stran, byli touto činností pověřeni dva přísedící nebo substituti.

Došlé spisy zapisoval ve vyhrazené místnosti v budově soudu kancelista nebo substituční písař do podacího protokolu. Protokol musel být k dispozici denně, včetně nedělí a svátků, v době od 7 do 10 hodin a od 15 do 17 hodin a nesměl opustit budovu úřadu. Obsahoval následující rubriky:

- a) číslo podání;
- b) datum doručení podání;
- c) název soudního úřadu, od něhož bylo podání doručeno;
- d) jméno a příjmení sporné strany;
- e) stručný obsah sporné záležitosti
(pokud neměla být doručena přímo hornímu soudci).

Po grafické stránce byl podací protokol veden tak, aby na každé straně zůstalo u každého podacího čísla volné místo pro zaznamenání jména

přisedícího-referenta, který danou záležitost vyřizoval. Všechna podání, která byla v průběhu jednoho dne doručena hornímu úřadu, resp. jeho substituci, musela být též den také zaznamenána do protokolu. Pro snadnější orientaci byl každý protokol opatřen jmenným a věcným rejstříkem. Pokud pokládal horní soudce nějaké podání za mimořádně důležité (zejména v případech, týkajících se vyměřování dolových polí), mohl k jeho vyřízení jmenovat ještě jednoho přisedícího jako koreferenta.

Pravidla pro vedení referentských knih byla stejná jako pro vedení podacích protokolů. O každém přiděleném podání vyhotovil referent zápis, opatřený podacím číslem, stručným výtahem obsahu záležitosti, která se měla projednávat a na konec připojil svůj návrh řešení dané záležitosti a podpis. Na nejbližším zasedání soudu (substituce) své řešení přednesl a záleželo jen na soudci, zda je schválí či zamítne. V případě zamítnutí mohl soudce k vyřízení dané záležitosti jmenovat nového referenta.

Expedice rozsudků vyhotovovali buď aktuár nebo písař horního soudu (substituce) denně v době od 8 do 12 a od 15 do 18 hodin v kanceláři horního soudu (substituce). Po vyhotovení čistopisu byl koncept s čistopisem kolacionován a na okraj čistopisu zaznamenáno písmeno C jako důkaz o provedení této činnosti. Koncept expedice se ukládal do registratury. Doručování čistopisů sporným stranám obstarával soudní sluha.

Písemnosti v registratuře byly uchovávány v oddělených fasciklech podle obsahu.

Generálie a normálie zaznamenávali přisedící horního soudu (substituce) do samostatných knih, opatřených rejstříky. Ke všem ostatním spisům, uloženým v registratuře, byly pořizovány repertáře, do nichž byla v abecedním pořádku zapisována jména sporných stran a obsah sporu. Písemnosti, týkající se horních, soudních a propůjčkových záležitostí, nebyly ukládány společně s písemnostmi horně-ekonomickými, kamerálními a politickými, ale byly jim vyhrazeny zvláštní rubriky a fascikly.

Písemnosti z registratury se vydávaly pouze hornímu soudci a přisedícím soudu (substituce). Pokud si někdo vyžádal spis z registratury, bylo jeho jméno zaznamenáno do fasciklu spolu s datem zapůjčení písemnosti.

U každého horního soudu nebo jeho substituce měly být podle Manipulační instrukce vedeny následující typy horních knih:

- a) kniha propůjček (Schurf-Muthungs-Bestätigungsbuch) – pro žádosti o kutání a jeho povolování, žádosti o propůjčky a jejich povolování, vlastní propůjčky a jejich potvrzování, vyměřování propůjčených nálezných jam, rýžovišť, kováren, puchýren, hutí, hamrů a výrobních zařízení, hald, vod, stok, rybníků apod. jakož i všechna jednání v těchto záležitostech;

- b) kniha lhůt a prominutí (Frist-Nachlassungsbuch) – pro evidenci lhůt k zahájení těžby a její prodloužení, poplatky těžářů na provoz důlních zařízení;
- c) kniha účtů a retardátů (Rezeß-Retardatbuch) – pro výtahy vyúčtování čtvrtletného, zisků a ztrát, placení dávek, retardátní jednání o uvolnění důlních podílů v důsledku nezaplacení povinných dávek;
- d) kniha těžářů (Gewerkenbuch) a kontrolní pro těžbu (Gegenbuch) – pro evidenci těžářů, vlastníků dolů a jejich podílů;
- e) kniha smluv a rozhodnutí (Vertrag-Schiedbuch) – pro pokyny nadřízených soudních orgánů k vedeným soudním sporům, soudní rozsudky, smíry mezi stranami, darovací, prodejní a jiné smlouvy.¹³

Na konci každého roku vyhotovovaly horní soudy a jejich substitute tabelární přehled všech vyřízených záležitostí s uvedením příslušných referentů a nevyřízených podání a zasílaly jej Všeobecnému apelačnímu soudu v Praze.

Pro pokladní evidenci se vedl pokladní deník, kam se průběžně zapisovaly všechny účetní doklady. Originály účtů, kvitancí a různých peněžních pokázek se pak ukládaly na zvláštní místo a zpravidla tvořily přílohu roční účetní uzávěrky nebo přílohy účetních knih.

Aby nedocházelo k obsazování míst substitutů horních soudů nekvalifikovanými osobami, byly v roce 1814 zavedeny jejich povinné zkoušky, soustřeďující se zejména na znalost zákonů o horních propůjčkách, soudního řádu a důlního měřičství.¹⁴ Pokud by se některý stávající substitut nebo uchazeč o toto místo odmítl této zkoušce podrobit, nemohl zmíněnou funkci zastávat.¹⁵

S platností od roku 1825 byla Substituci horního soudu Jílové nařízena povinnost vyhotovovat každoročně justiční tabelu a nejpozději

¹³ Viz Drašarová, Eva – Horký, Roman – Kokoška, Stanislav: *Horní soud Jáchymov a jeho substitute – Substitute horního soudu Jáchymov 1783–1850.* (dále Drašarová, E. – Horký, R. – Kokoška, S.: c. d.) *Dílčí inventář. Státní ústřední archiv v Praze 1996, s. 12–13.*

¹⁴ *Dekret dvorské komory č. 16618 z 22. prosince 1814; viz Schmidt, F. A., c. d., XII, Wien 1833, s. 119–120.*

¹⁵ *Dekret dvorské komory č. 8008 z 26. května 1815; tamtéž, s. 149–150.*

do 30. ledna ji předat Obvodnímu hornímu soudu v Příbrami, který ji do 15. února zaslal Všeobecnému apelačnímu soudu.¹⁶

Od roku 1829 pak pro tento soud platila také povinnost dbát na vedení knih mužstva (Mannschaftsbücher) v souladu s platnými horními zákony¹⁷ a pro jeho substituci v Jílovém od roku 1836 i povinnost předkládat jednací protokoly nejpozději do osmi dnů od konce měsíce příbramskému soudu k nahlédnutí a připomínkování.¹⁸

Rok 1840 znamenal pro Substituci horního soudu Jílové nařízení postupu v případě vyhotovování potvrzení žádostí o propůjčky¹⁹ a o dva roky později se úřadování Horního soudu v Příbrami dotkla povinnost předkládat k nahlédnutí nikoli pouze výtahy ze zasedacích protokolů, nýbrž originály referátníkových archů.²⁰

Pravidla úředního jednání před horními soudy a jejich substitucemi, zejména v záležitostech propůjček, odkazů v testamentu, změn a falšování mistrovských titulů, vymezoval guberniální dekret č. 16726 z 5. dubna 1840, určený všem krajským úřadům a horním soudům v Jáchymově, Stříbře, Příbrami a Kutné Hoře a též pražskému magistrátu.²¹

Guberniálním dekretem č. 63119 z 25. listopadu 1842 pro horní a fiskální úřady, státní účtárnu a apelační soud a dekretem dvorské komory ze 3. února 1843, adresovaným správě komorních důchodků, byly horní soudy prohlášeny za tzv. jedinečné soudy (Singular-Gerichte), u nichž

¹⁶ Dekret českého apelačního soudu č. 42/71 in. jud. z 31. ledna 1825; viz Schmidt, F.A.: c.d., XIII, Wien 1834, s. 152–153; dekret českého apelačního soudu č. 42 z 10. dubna 1826; tamtéž, s. 179–181; dekret dvorské komory č. 3227 ze 16. března 1827; tamtéž, s. 198–199.

¹⁷ Dekret dvorské komory č. 1764 z 8. března 1829; tamtéž, s. 227–228.

¹⁸ Guberniální dekret č. 8229 z 25. února 1836; viz Provinzial-Gesetzsammlung des Königreichs Böhmen 1819–1848. (dále Provinzial-Gesetzsammlung ...) 18, Prag 1837, s. 217–218.

¹⁹ Guberniální nařízení č. 15307 z 5. dubna 1840 pro všechny horní soudy; viz Provinzial-Gesetzsammlung ... 22, Prag 1841, s. 156–157.

²⁰ Guberniální dekret č. 64970 ze 6. února 1842; viz Provinzial-Gesetzsammlung ... 24, Prag 1843, s. 49.

²¹ Viz Provinzial-Gesetzsammlung ... 22, Prag 1841, s. 157–158.

se má platit kolkovně podle Taxovního zákona z 27. ledna 1840 stejně jako v případě zeměpanských jedinečných soudů.²²

S platností od 1. května 1845 bylo Obvodnímu hornímu soudu v Příbrami a jeho substituci v Jílovém zakázáno zapisovat kamerální a horněsoudní záležitosti do společného podacího protokolu. Pro každý okruh vyřizovaných záležitostí měl být zaveden samostatný protokol došlé korespondence a dosud vedený podací protokol měl nadále sloužit jen pro zapisování podání spisů v kamerálních záležitostech; pro podání horněsoudních záležitostí měl být založen protokol samostatný.²³

Rozhodnutím císaře Františka Josefa I. (1848–1916) č. 278 ze 14. června 1849 byla zcela oddělena správní agenda od samotného horního soudnictví a vedení horních knih, jejichž vedením byly napříště pověřeny horní senáty při nově zřizovaných zemských soudech, obsazované odborníky v oblasti hornictví a hutnictví.²⁴ Horní senáty jakož i místa systemizovaných vedoucích horních knih byly ustanoveny výnosem Ministerstva spravedlnosti č. 403 z 1. října 1849. Pro korunní zemi Čechy vznikl senát při zemských soudech v Mostě pro obvod Most, Cheb, Česká Lípa a Liberec, v Plzni pro obvod Plzeň, Písek a Praha a v Kutné Hoře pro obvod Kutná Hora, České Budějovice, Tábor, Chrudim, Hradec Králové a Jičín. Zároveň musel být u každého horního senátu přítomen alespoň jeden zkoušený horní soudce z řad radů horního soudu. Správní a soudní spisy, uložené u zrušených horních soudů, měly být těmto senátům předány.²⁵

Všechny horní soudy a jejich substitute byly zrušeny císařským patentem ze 7. března 1850, svou agendu však vedly až do 22. května 1850, kdy byly na základě nařízení zemské soudní uvozovací komise uzavřeny jejich podací protokoly a horní knihy.²⁶

²² Viz *Provinzial-Gesetzsammlung ...*, 24, Prag 1843, s. 704–705; *Politische Gesetze – Ferdinand V.* 71, Wien 1845, s. 8. Podrobné rozeepsání výše kolkovného v jednotlivých případech a u jednotlivých soudů v souladu s Taxovním zákonem z roku 1840 obsahoval dekret dvorské komory ze 13. září 1843, určený všem správám komorních důchodků; viz *Politische Gesetze – Ferdinand V.* 71, Wien 1845, s. 234–236. Toto osvobození bylo znovuzveřejněno guberniálním dekretem č. 66572 z 24. ledna 1845; viz *Provinzial-Gesetzsammlung ...* 27, Prag 1846, s. 41–42.

²³ Guberniální dekret č. 12703 ze 3. dubna 1845 pro všechny horní soudy; viz *Provinzial-Gesetzsammlung ...* 27, s. 191–192.

²⁴ Viz *Reichs-Gesetzblatt für das Kaiserthum Oesterreich.* (dále RGBl) 1848.

²⁵ Tamtéž, s. 730–731. Pro korunní země Moravu a Slezsko byl zřízen horněsoudní senát při zemském soudě v Olomouci.

Agenda horního soudu v Příbrami a substitute v Jílovém, týkající se důlních propůjček a horněpolicejního dozoru, přešla na nově zřízený státní horní úřad, jímž se stalo prozatímní báňské hejtmánství v Příbrami a podléhal mu komisariát ve Slaném.²⁷ Spisová agenda se předávala od 15. dubna do 1. července 1850, kdy zahájily činnost horní senáty zemských soudů.²⁸

Institute Substitute horního soudu Jílové působila sice již od roku 1783, avšak její písemnosti jsou v Národním archivu dochovány až z let 1791–1845 (1852). Fond vznikl vytříděním archiválií této substitute při pořádání fondu Horní úřad a jednatelství Jílové 1705–1871 (1878) tamtéž v roce 1994 PhDr. Vladimírem Waagem, který v témže roce písemnosti uspořádal a vytvořil i koncept inventáře.²⁹ Novou revizi fondu včetně vytří-

²⁶ Nařízení zemské soudní uvozoovací komise č. 8864 z 30. dubna 1850, viz *Národní archiv, fond Horní soud Jáchymov*, inv. č. 170, č. kart. 6 – normálie; Drašarová, E. – Horký, R. – Kokoška, S.: c. d., s. 13.

²⁷ *RGBL*. 1849, č. 290.

²⁸ *RGBL*. 1850, č. 81.

²⁹ *Registratura Horního úřadu v Jílovém vznikla v roce 1705 poté, co byla zřízena funkce samostatného horního mistra pro doly v Jílovém a Novém Kníně; předtím existoval spojený horní úřad pro královská města Příbram, Jílové a Nový Knín se sídlem v Příbrami. Poté, co k 31. květnu 1846 ukončil horní úřad v Jílovém a s ním i substitute horního soudu tamtéž svou činnost z důvodu úpadku těžby, přešla jeho pravomoc na nedávno zřízený Horní úřad v Táboře. Práce na jediné provozuschopné jilovské štole, tzv. svatováclavské, řídila závodní správa jilovských dolů, která sídlila do konce roku 1850 v Táboře a poté v Příbrami. V Jílovém bylo zřízeno Horní jednatelství, ovšem bez jakýchkoli pravomocí. Proto se závodní správou vyřizovalo veškeré otázky, týkající se bezprostředního dohledu na doly a s Horním úřadem v Táboře otázky personální a záležitosti ohledně těžby. Po zrušení Horního úřadu Jílové v roce 1850 byla většina jeho registratury převezena do Tábora. Hornímu jednatelství v Jílovém zůstaly pouze provozní spisy, které byly předány do muzea v Jílovém a na podzim roku 1944 je převzal Archiv ministerstva vnitra, předchůdce dnešního Národního archivu. Druhá část jilovské registratury byla v roce 1851 převezena do báňského archivu při horním ředitelství v Příbrami, odkud byla předána spolu se spisovým materiálem Vrchního horního úřadu Příbram a Báňského ředitelství Příbram rovněž do Archivu ministerstva vnitra; viz Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 259–260. Přehled dochovaného materiálu z fondu Horní úřad a jednatelství Jílové viz tamtéž, s. 260–261. Co se týče vnitřní skartace archivního souboru, nebyly jeho písemnosti skartovány ani bezprostředně po převzetí fondu Archivem Ministerstva vnitra ani v rámci třídících a pořádacích prací, prováděných jeho nástupci.*

dění zbývajících písemností, patřících do fondu Horní úřad a jednatelství Jílové, provedla v roce 2008 v Národním archivu Mgr. Stanislava Jílková, která rovněž vypracovala zcela nový inventář. Do tohoto inventáře byly rovněž zařazeny písemnosti, předané dne 13. října téhož roku Státním oblastním archivem v Praze.

Fond Substitute horního soudu Jílové lze do jisté míry označit za torzovitý, protože jej tvoří pouhých 1,8 bm archiválií a sestává ze 3 úředních knih z let 1812–1845, 5 registraturních pomůcek, kterými jsou podací protokoly z let 1791–1845, 1 kartonu spisů z let 1793–1852 (rok 1852 zastupuje jediné posteriorum tohoto fondu, a to Seznam písemností z let 1783–1845, určených k vyřazení z registratury Substitute horního soudu Jílové), 80 účetních knih z let 1823–1845 a 6 kartonů účetních spisů z let 1821–1845. Podací protokol i účetní knihy jsou uloženy v sedmi samostatných, nečíslovaných kartonech vzhledem ke svému vyhotovení v sešitové podobě, kdy jeden svazek často tvoří jen několik nesešitých dvojlistů. Všechny písemnosti byly vyhotoveny v německém jazyce³⁰ a papír jako jejich jediná psací látka se během staletí díky nepříznivým vlivům okolního prostředí stal křehkým a lámavým, což je na první pohled zřejmé zejména u horních okrajů účetních spisů, které často zcela chybí.³¹

Vlastní úřední knihy jsou ve fondu zastoupeny pouhými třemi knihami propůjček a jejich potvrzení.³² Z registraturních pomůcek se do současnosti dochovalo pouze pět podacích protokolů, z nichž nejstarší je z konce 18. století (1791–1792), další z let 1820–1822 a poslední tři tvoří souvislou řadu (1826–1828, 1829–1837, 1838–1845). Vzhledem ke značné torzovitosti dochování zmíněných typů archiválií je zřejmé, že těžiště fondu Substitute horního soudu Jílové spočívá v normáliích, žádostech a potvrzeních propůjček, korespondenci a zejména v účetním materiálu.

Dochované normálie pocházejí z let 1793–1832 a byly vydány ve formě prostých nařízení či cirkulářů. Substituci je adresovaly její dva hlavní nadřízené úřady, jimiž byly císařsko-královský Obvodní horní soud v Příbrami a Všeobecný apelační soud království Českého.

³⁰ *Přestože ve fondu zcela chybí běžné typy úředních knih (knihy normálií a generálií, zasedací protokoly apod.) a z registraturních pomůcek je k dispozici pouze jediný podací protokol, svědčí o původním rozsahu agendy jílovské substitute i horního úřadu tamtéž mimo jiné přípis tamního přísedního městské radě z roku 1768, v němž žádal o přenechání pozemku po vyhořelých masných krámech pro výstavbu budovy báňského archivu; viz Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 260.*

³¹ *K nejvíce takto „postiženým“ spisům patří téměř všechny druhy čtvrtletních účetních výkazů.*

Oba dva cirkuláře příbramského soudu byly vydány v roce 1810 a týkají se výše cen střelného prachu a odvodů rekrutů z řad horních dělníků.³³ Nařízení téhož soudu (celkem 5 kusů) pocházejí z let 1820–1821 a soustřeďují se na způsob vykazování a placení desátků, čtvrtletného, lhůtovného a taxovného, vyhotovování souhrnných výkazů těžby černého a hnědého uhlí v rámci obvodu horního soudu podle příslušného formuláře, stanovení podmínek pro udělování dolových propůjček a pravidla pro státní vizitace dolů.³⁴ Dochoval se rovněž jeden průvodní list k nařízení soudu ve věci řešení hraničních sporů mezi těžařstvy z roku 1820, avšak vlastní nařízení se v průběhu staletí ztratilo.³⁵ Nedochovalo se ani nařízení příbramského soudu z 24. května 1825 č. 192 in jud. ani jeho průvodní list, ale jeho doručení Substituci horního soudu Jílové dokazuje potvrzení této instituce, v němž je mimo jiné uvedeno, že bylo určeno přímo konkrétnímu těžaři.³⁶

Všech sedm nařízení Všeobecného apelačního soudu království Českého pochází z roku 1793 a po obsahové stránce jsou zaměřena na nakládání s drahými kovy (zápůjčky nezmincovaného zlata, tavení fideikomisního stříbra), stanovení výše a způsobu vyplacení platů horních úředníků a poplatků právním zástupcům chudiny, stanovení postupu v případě přiznávání sirotčích důchodů, určení soudní příslušnosti soukromých osob jako pozemkových vrchností a způsob vybírání tax z pozemků majitelů s neznámým místem pobytu. K těmto nařízením se dochovaly rovněž průvodní listy.³⁷ Nařízení téhož soudu z 20. února 1832 se sice nedochovalo, zato však máme k dispozici jeho průvodní list, z něhož je zřejmé, že normálie pojednávala o razítkování protokolů vrchnostenských úřadů.³⁸

K neméně významným archiváliím lze zajisté počítat i duplicitně dochovaný Seznam písemností Substituce horního soudu Jílové, které byly po zrušení tohoto soudu předány Obvodnímu hornímu soudu v Příbrami

³² Č. knihy 1–3.

³³ Inv. č. 3, kart. 1.

³⁴ Inv. č. 4–5, kart. 1.

³⁵ Inv. č. 4, kart. 1.

³⁶ Inv. č. 6, kart. 1; nařízení bylo předáno těžaři Ignáci Laubalovi.

³⁷ Inv. č. 2, kart. 1.

³⁸ Inv. č. 7, kart. 1.

na základě nařízení z 25. dubna 1845³⁹ a bohužel pouze dvě dochované žádosti o udělení a potvrzení propůjček z let 1799 a 1821.⁴⁰

Zdaleka nejrozsáhlejší skupinu spisů tvoří korespondence. Nejčastějším adresátem byl samozřejmě bezprostřední nadřízený úřad jílovské substituce – Obvodní horní soud v Příbrami. Písemnosti pocházejí z let 1821–1837 a týkají se zproštění horníků povinnosti nastoupit vojenskou službu, placení dlužného čtvrtletného a lhůtovného, výměry dolových polí, majitelů dolů a jejich pronájmu a v neposlední řadě i dvou nejdůležitějších událostí pro činnost a fungování substituce: udělení soudní pravomoci pro území celého Kouřimského kraje a oznámení o zrušení substituce dekretem dvorské komory pro mincovnictví a hornictví č. 2185 ze 14. února 1844.⁴¹ Dalšími příjemci jílovské korespondence byli Substituce Horního soudu v Kutné Hoře,⁴² těžaři a nájemci dolů,⁴³ majitelé dvora a svobodného léna,⁴⁴ Horní úřad v Kutné Hoře,⁴⁵ montanní účtárna v Příbrami⁴⁶ a zastupitelstvo města Rokycany.⁴⁷

³⁹ Inv. č. 8, kart. 1.

⁴⁰ Inv. č. 9–10, kart. 1. Jedná se o žádost Niklase Reuße z Mratína o potvrzení propůjčky na kamenouhelnou sloj z r. 1799 a o žádost o udělení propůjčky na mlýn na obilí u řeky Sázavy na panství Dolní Břežany pražskému měšťanu Adalbertu Trachtovi a její potvrzení z r. 1821. Ve fondu je uložen ještě koncept přírodního listu k potvrzení propůjček na kamenné uhlí z r. 1825 a výtah z protokolu z 26. června 1828, týkající se propůjček 16 dolových měř; viz inv. č. 11–12, kart. 1.

⁴¹ Inv. č. 15, kart. 1.

⁴² Inv. č. 13, kart. 1. Korespondence se týká těžby zlata těžařstvy dolů sv. František Xaverský a sv. Václav v Báních-Strnadech z r. 1793.

⁴³ Inv. č. 14 a 18, kart. 1. Korespondence se týká povolení sňatků horníků a výměry dolových polí na panství Buštěhrad z let 1806–1828 a prodloužení nájmu dolu sv. Prokop v Kutné Hoře.

⁴⁴ Inv. č. 16, 19, kart. 1. Korespondence se týká provalů a hald ve vsi Radlák a prodeje střelného prachu z r. 1822 a 1830.

⁴⁵ Inv. č. 21, kart. 1. Korespondence se týká nedostatků ve vyúčtování pokladny Substituce horního soudu Jílové za rok 1838 z r. 1841.

⁴⁶ Inv. č. 20, kart. 1. Korespondence se týká nedostatků ve vyúčtování pokladny Substituce horního soudu Jílové za rok 1832 z r. 1834.

⁴⁷ Inv. č. 17, kart. 1. Korespondence se týká dovozu forem na odlévání železa z r. 1826.

Mezi spisy fondu Substituce horního soudu Jílové jsou uložena také potvrzení o chování a zaměstnávání horníků při dolech z let 1823–1841, výkaz soudních záležitostí, projednávaných touto substitucí v r. 1827 nebo přehled činnosti soukromých těžářstev, která působila v obvodu substituce v r. 1833.⁴⁸

Jak již bylo zmíněno, těžišť fondu Substituce horního soudu Jílové spočívá co do rozsahu i významu v účetním materiálu.

Zatímco knihy rubrik tvoří poměrně souvislou řadu z let 1823–1842,⁴⁹ pokladní deníky ze stejného období jsou dochovány ještě kompletněji.⁵⁰

Mezi účetními spisy převažují různé čtvrtletní výkazy pokladny substituce: příjmů a vydání 1831–1842,⁵¹ materiálového a peněžního vyúčtování 1827–1845,⁵² čtvrtletního a lhůtovného 1823–1842⁵³ a aktiv a pasiv 1832–1845.⁵⁴ Poměrně souvislé řady tvoří i čtvrtletní vyúčtování horně-soudních taxovních poplatků 1826–1842,⁵⁵ čtvrtletní výkazy úkolových mezd 1821–1842⁵⁶ a ucelená řada připomínek účtárny při dvorské komoře pro mincovnictví a hornictví ve Vídni a montanní účtárny v Příbrami k vyúčtování jílovské pokladny z let 1823–1845.⁵⁷ Vyroženě torzovitě se pak dochovaly čtvrtletní výkazy těžářských nedoplatků.⁵⁸

Ostatní dochované účetní písemnosti Substituce horního soudu Jílové jsou spíše jednotliviny, za zmínku stojí snad ještě skupina kvitancí z let

⁴⁸ Inv. č. 22–26, kart. 1.

⁴⁹ Č. kn. 2–18. Chybí roky 1829, 1831, 1833 a 1835.

⁵⁰ Č. kn. 19–38. Chybí pouze rok 1835.

⁵¹ Inv. č. 64–68, kart. 2. Chybí roky 1833, 1835–1838 a 1840–1841.

⁵² Inv. č. 69–74, kart. 2. Chybí roky 1828–1831, 1833, 1835–1838, 1840–1841 a 1843–1844.

⁵³ Inv. č. 75–93, kart. 2. Jde o nejkompletněji dochovanou řadu účetních spisů, chybí pouze rok 1835.

⁵⁴ Inv. č. 94–100, kart. 3. Chybí roky 1828–1831, 1833, 1835–1838 a 1841.

⁵⁵ Inv. č. 109–118, kart. 3. Chybí roky 1829, 1832 a 1835–1838.

⁵⁶ Inv. č. 119–133, kart. 3. Chybí roky 1824–1827 a 1835.

⁵⁷ Inv. č. 135–136, kart. 3.

⁵⁸ Inv. č. 137–138, kart. 3. Tyto výkazy se dochovaly jen pro 4. čtvrtletí r. 1792 a 1. čtvrtletí r. 1827.

1828–1841⁵⁹ a korespondence s pokladnou Vrchního horního úřadu v Příbrami, Obvodním horním soudem v Příbrami a nájemcem dolu Boží Prozřetelnost u Jílového z let 1828–1845.⁶⁰

Co se týče horní bratrské pokladny v Jílovém, dochovala se ve fondu substituce pouze jediná peněžní likvidace z r. 1832⁶¹ a výsledek revize bratrské pokladny v r. 1841.⁶²

Přestože fond Substituce horního soudu Jílové vyniká i některými cennými písemnostmi a poměrně ucelenými řadami určitých typů účetních knih, je díky svému rozsahu jako samostatný celek z badatelského hlediska nepřilíš významný a lze jej považovat spíše za doplňkový vzhledem k jiným montanním fondům, uloženým rovněž v Národním archivu. Badatelé mohou v této souvislosti využít zejména písemnosti z fondu Horní úřad a jednatelství Jílové 1705–1878⁶³ a dále archiválie, týkající se organizace horních soudů v Jáchymově,⁶⁴ Stříbře⁶⁵ a Příbrami⁶⁶ a substitucí v Jáchymově⁶⁷ a Stříbře.⁶⁸ V nemontanních fondech jsou písemnosti k záležitostem

⁵⁹ Inv. č. 142, kart. 3. Kvitance se týkaly čtvrtletně vypláceného paušálu na provoz substituční kanceláře, úhrady za vyhotovení protokolů a vazby knih rubrik.

⁶⁰ Inv. č. 143–145, kart. 3.

⁶¹ Inv. č. 146, kart. 3.

⁶² Inv. č. 147, kart. 3. Revize se kromě bratrské pokladny v Jílovém týkala též pokladen Horního úřadu, Substituce horního soudu a spolkové tamtéž.

⁶³ K fondu Horní úřad a Horní jednatelství Jílové existuje pouze koncept inventáře z roku 1990. Informace o fondu a přehled písemností viz pozn. 29.

⁶⁴ Viz Drašarová, Eva: *Horní soud Jáchymov a jeho substituce – Horní soud Jáchymov (1688) 1783–1850 (1873). Dílčí inventář, Státní ústřední archiv v Praze 1988–1989; Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 278–282.*

⁶⁵ Viz Drašarová, Eva – Kokoška, Stanislav: *Horní soud Stříbro a jeho substituce – Horní soud Stříbro (1730) 1784–1850 (1872). Dílčí inventář, Státní ústřední archiv v Praze 1987; Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 285–288.*

⁶⁶ Viz *Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 284–285.*

⁶⁷ Viz Drašarová, Eva – Horký, Roman – Kokoška, Stanislav: *Horní soud Jáchymov a jeho substituce – Substituce horního soudu Jáchymov 1783–1850. Dílčí inventář, Státní ústřední archiv v Praze 1996; Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 278–282. Vrchnostenské substituce tohoto soudu byly delimitovány v roce 2003 do Státního oblastního archivu Praha, Litoměřice, Plzeň a Třeboň.*

⁶⁸ Viz Drašarová, Eva – Kokoška, Stanislav: *Horní soud Stříbro a jeho substituce – Substituce horního soudu Stříbro 1794–1850 (1868). Dílčí inventář, Státní*

horních soudů uloženy zejména ve fondu České gubernium-Montanum⁶⁹ a Apelační a vrchní trestní soud (1548) 1783–1850 (1904).⁷⁰ V posledně jmenovaném případě se jedná o Manuál právních jednání šlechty, fiskálního úřadu a jednání, spadajících v první instanci pod konsistoř, merkantilní nebo horní soud z roku 1783, Elench k registraturní skupině organizace horních soudů a substitucí sign. 1–3, 8–11, 13 z let 1807–1850, Elench k ročním výkazům agendy horních soudů v Jáchymově, Kutné Hoře, Příbrami, Stříbře a substitucí z let 1828–1850 a spisy z oblasti prezidiální agendy, týkající se organizace horních soudů v Jáchymově, Kutné Hoře, Příbrami a substitucí v Božím Daru, Oloví a Rudolfově z let 1820–1850.

Zusammenfassung

Die Substitution des Berggerichts Eule 1791–1845 (1852)

Zum Urheber des Bestandes „Substitute horního soudu Jílové 1791–1845 (1852)“ [Die Substitution des Berggerichts Eule 1791–1845 (1852)], aufbewahrt im Nationalarchiv in Prag, wird die gleichnamige Institution, die auf Grund des Patentes Kaisers Josef II. aus dem 10. Juli 1783 als ein Hilfsorgan des kaiserlich-königlichen Sprengelberggerichts Příbram entstanden ist. Der Bestand beinhaltet 1,8 lfm Archivalien und besteht aus 3 Amtsbüchern (Verleihungen) aus den Jahren 1812–1845, 5 Registraturhilfsmitteln (Einreichungsprotokollen) aus den Jahren 1791–1845, einer Karton Aktenstücke aus den Jahren 1793–1852, 80 Rechnungsbüchern aus den Jahren 1823–1845 und 6 Kartonen Rechnungsakten.

Die eigene Gerichtskompetenz der landesherrlichen Substitution des Berggerichts Eule konzentrierte sich im Bereich der strittigen Gerichtsagenda nur auf die Annahme der Rekurse im Falle der Verzugsgefahr und auf die Vorbereitung des eigenen Gerichtsprozesses, insofern ihr diese Kompetenz vom Sprengelgericht übertragen wurde. Die mündlichen Rekurse nahmen zwei Gerichtsbeisitzer oder Substituten des Berggerichts, bzw. Aktuar, an; die schriftlichen Rekurse registrierte ein Kanzlist oder Substitutionsschreiber im Einreichungsprotokoll. Im Bereich

ústřední archiv v Praze 1997; Státní ústřední archiv ..., I/2, 285–288. Vrchnos-tenské substitute tohoto soudu byly delimitovány v roce 2003 do Státního oblastního archivu Praha a Plzeň.

⁶⁹ Jde o archiválii z let 1826–1836; viz Státní ústřední archiv v Praze. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. I/1, Praha 1997, s. 172–173.

⁷⁰ Viz Státní ústřední archiv ..., I/2, s. 172–173, 177.

der außerstrittigen Gerichtsagenda erledigte die Substitution vor allem die Schürfbewilligungsgesuche, die Verleihungen der Grubenfelder und die Führung der Bergbücher.

Zur Erledigung der einzelnen Angelegenheiten wurden die Referenten aus der Reihe der Gerichtsbeisitzer bestellt, die deren Inhalt zusammen mit den Vorschlägen auf Lösung in die sog. Referentenbücher eintrugen. Diese Vorschläge wurden auf den ordentlichen Tagungen der Substitution behandelt, die im Sitz des Sprengelgerichts in Příbram unter dem Vorsitz des Bergrichters (im Fall seiner Abwesenheit unter dem Vorsitz des ersten Beisitzers) einmal in der Woche, immer am Mittwoch von 8 bis 12, max. bis 13 Uhr stattfanden. Die Aufzeichnungen über Behandlungen fertigte ein Beisitzer oder Substitut aus. Die Expedition der Urteile erledigte entweder Aktuar oder Schreiber der Substitution; das Konzept der Expedition wurde in die Registratur aufbewahrt und mit der Zustellung der Reinschriften an die einzelnen Parteien wurde der Gerichtsdienner beauftragt.

Die Substitution des Berggerichts Eule wurde durch Patent des Kaisers Franz Josef I. aus dem 7. März 1850 erlöscht und ihre Agenda, betreffend die Bergverleihungen und die polizeiliche Bergaufsicht, wurde auf neu errichtete vorläufige Berghauptmannschaft in Příbram übertragen.

The Substitution Mining-Court of Jílové, 1791-1845 (1852)

This study provides an in-depth reconstruction of the inception, jurisdiction, and activities of the Substitution Mining-Court of Jílové near Prague in the period 1791-1845. It also examines the way in which the office of the Mining-Court functioned and analyses its records.